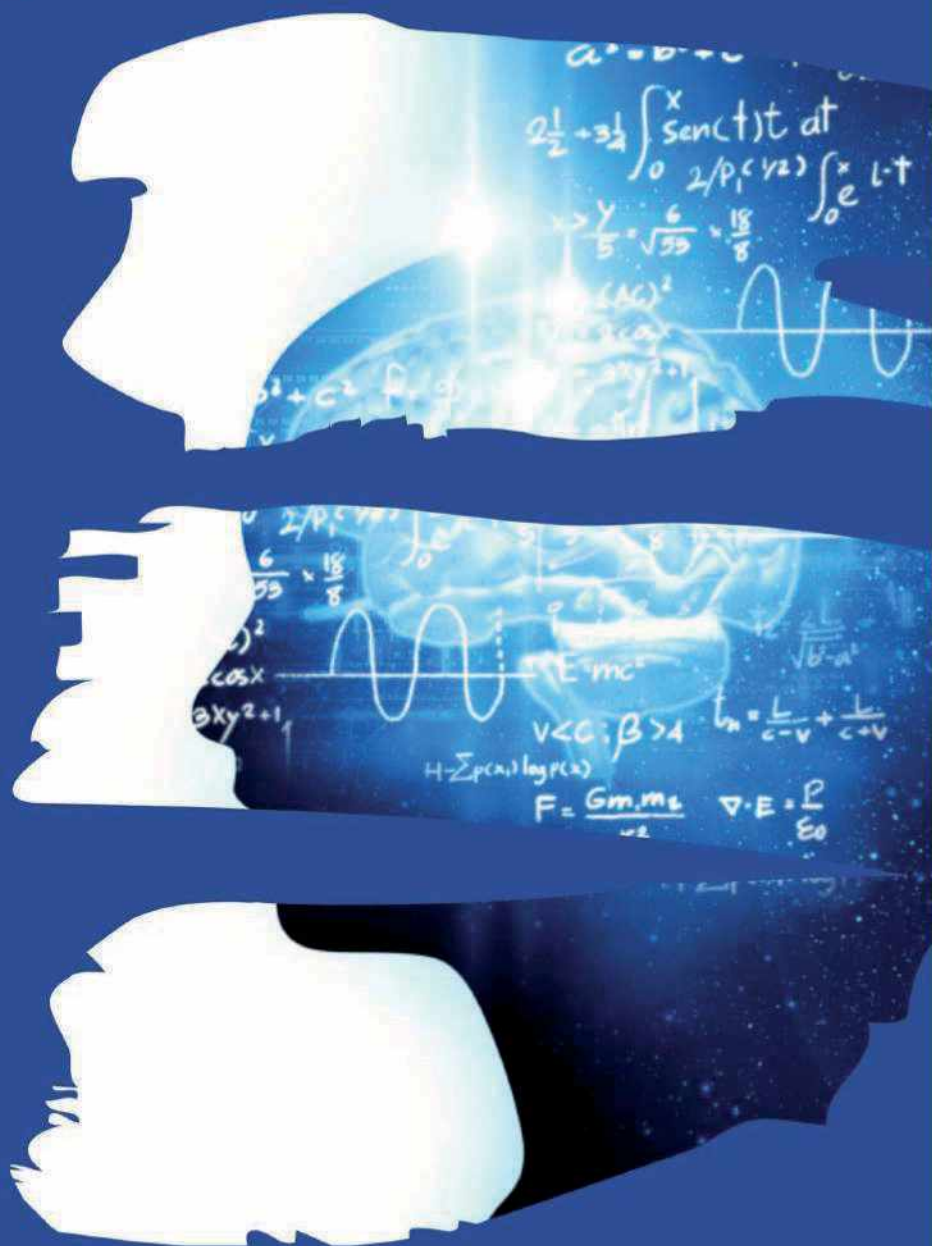

Наукові перспективи
Видавнича група

ВІСНИК науки та
освіти
ISSN 2786-6165 (ONLINE)

серії: філологія, культура і мистецтво,
педагогіка, історія та археологія, соціологія

Bulletin of Science and Education

№ 7(37) 2025

Видавнича група «Наукові перспективи»

Християнська академія педагогічних наук України

«Вісник науки та освіти»

***(Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія»,
Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)***

Випуск № 7(37) 2025

Київ – 2025

- Спик Л.І., Петренко Н.М., Семешин Е.В.** 1974
*ВИКЛАДАЦЬКИЙ СКЛАД ЛЕБЕДИНСЬКОГО ПЕДАГОГІЧ-
НОГО ТЕХНІКУМУ ТА УЧИТЕЛЬСЬКОГО ІНСТИТУТУ 1930–
1953 РР.: БІОГРАФІЧНА РЕКОНСТРУКЦІЯ НА ОСНОВІ
АРХІВНИХ ДЖЕРЕЛ*
- Кіцелюк В.В.** 1988
*МИШИНСЬКІ/ЗАБЛОТОВСЬКІ: ІСТОРІЯ ТА ГЕНЕАЛОГІЯ
ОДНІЄЇ МІГРУЮЧОЇ ШЛЯХЕТСЬКОЇ РОДИНИ В
ГАЛИЦЬКІЙ ЗЕМЛІ З ОСТАННЬОЇ ЧВЕРТІ XV ПО ТРЕТЮ
ЧВЕРТЬ XVI СТ.*
- Кліш А.Б., Прийдун С.В.** 2001
*ПОСТАТЬ ЄПИСКОПА ГРИГОРІЯ У СУЧАСНІЙ
УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ*
- Кошель О.М.** 2016
*РОЛЬ ПРАВОСЛАВНОГО ДУХОВЕНСТВА В РОЗБУДОВІ
УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В XIX СТ.*
- Красота І.В.** 2036
*ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ІНЖЕНЕРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ОБОРОННИХ ДІЙ У ЛОКАЛЬНИХ ВІЙНАХ КІНЦЯ XX –
ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТЬ ТА РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ
ВІЙНИ*
- Криворучко О.І.** 2053
*ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УКРАЇНИ:
ІСТОРІЯ ПРИЙНЯТТЯ, АНАЛІЗ, ЗНАЧЕННЯ*
- Крижанівський В.М., Мінченко М.В.** 2062
*ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ СУДОВИХ
ІНСТИТУЦІЙ 1860-Х – 1910-Х РР. В РАДЯНСЬКІЙ
ІСТОРИЧНІЙ НАУЦІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 1950–х – 1991 РР.*
- Куций І.П., Куца Л.П.** 2076
*СЛАВІСТИЧНІ СТУДІЇ ОМЕЛЯНА ПАРТИЦЬКОГО: МІЖ
НАУКОЮ І СОЦІАЛЬНИМ ЗАМОВЛЕННЯМ*

УДК 930 (477.83/.86)

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-7\(37\)-2076-2088](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-7(37)-2076-2088)

Куций Іван Петрович доктор історичних наук, професор кафедри історії України, археології та спеціальних галузей історичної науки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, <https://orcid.org/0000-0002-3556-1962>

Куца Лариса Петрівна кандидат філологічних наук, доцент кафедри філологічних дисциплін початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, тел.: (096) 877-83-34, <https://orcid.org/0000-0003-4877-9626>

СЛАВІСТИЧНІ СТУДІЇ ОМЕЛЯНА ПАРТИЦЬКОГО: МІЖ НАУКОЮ І СОЦІАЛЬНИМ ЗАМОВЛЕННЯМ

Анотація. Стаття присвячена аналізу місця й ролі Омеляна Партицького (1840–1895) у науково-інтелектуальних та світоглядно-ідеологічних процесах Східної Галичини другої половини XIX століття. Головна увага звернена на процес вивчення цим вченим процесів етногенезу стародавніх слов'ян. Поглиблено аналізуються дві фундаментальні студії вченого із окресленої теми: «*Старинна історія Галичини*» та «*Стародавня історія України*». З'ясовано його особистий внесок у наукове вивчення стародавньої історії Русі-України. Виявлено соціокультурні впливи історіографічної ситуації Східної Галичини другої половини XIX ст. на формування світогляду та історичних поглядів О. Партицького. Вивчено погляди вченого стосовно проблеми етногенезу слов'ян. Дано оцінку науково-історичній спадщині історика з позицій наукових досягнень славістики XIX ст. Простежено наукову рецепцію О. Партицького вченими-сучасниками XIX ст. Співставлено погляди О. Партицького на етногенез слов'ян із поширеними у його час науковими інтерпретаціями. Дано оцінку науковій вартості славістичної спадщини О. Партицького у наш час. Детальному аналізу піддано теорію гето-фракійського походження слов'ян О. Партицького. Простежено впливи соціального замовлення у науково-славістичних інтерпретаціях цього вченого. Зроблена спроба вписати славістичні теорії О. Партицького у ширший соціокультурний контекст – конструювання інтелектуалами XIX століття цивілізаційних образів «слов'янського світу» (Сходу) та «германського світу» (Заходу) як «свого»

і «чужого» цивілізаційних середовищ. Обґрунтовано соціальний запит на подібні науково-історичні трактування в тогочасному суспільстві Східної Галичини.

Ключові слова: Омелян Партицький, історична думка, історіографія, славістика, слов'яни, етногенез, народовський рух, цивілізаційний образ, етнізм, мовознавство.

Kutsyi Ivan Petrovych Doctor of Historical sciences, professor of History of Ukraine, Archeology and Special Branch of Historical Science Department of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, <https://orcid.org/0000-0002-3556-1962>,

Kutsa Larysa Petrivna PhD (Philology), Docent of Department of Philological Disciplines of Elementary Education, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, tel.: (096) 877-83-34, <https://orcid.org/0000-0003-4877-9626>,

SLAVISTIC STUDIES OF OMELYAN PARTYTSKY: BETWEEN SCIENCE AND SOCIAL DEMAND

Abstract. This article is dedicated to analyzing the place and role of Omelyan Partytsky (1840–1895) in the scientific-intellectual and worldview-ideological processes of Eastern Galicia in the second half of the nineteenth century. The main focus is on this scholar's study of the ethnogenesis of the ancient Slavs.

Two fundamental studies by Partytsky on the topic: “*Ancient History of Galicia*” and “*Ancient History of Ukraine*” are analyzed in depth. His personal contribution to the scientific study of the ancient history of Rus-Ukraine is clarified. The sociocultural influences of Eastern Galicia's historiographical situation in the latter half of the nineteenth century on the formation of Partytsky's worldview and historical views are revealed. The scholar's positions on the problem of Slavic ethnogenesis are examined. His scientific-historical legacy is evaluated from the standpoint of nineteenth-century Slavistic achievements. The reception of Partytsky's work by his contemporaries is traced, and his views on Slavic ethnogenesis are compared with the prevailing scholarly interpretations of his time. Finally, the modern scientific value of his Slavistic heritage is assessed.

A detailed analysis is devoted to Partytsky's Geta-Thracian origin theory of the Slavs. The impact of social demand on his Slavistic interpretations is traced. An attempt is made to situate his Slavistic theories within the broader sociocultural context-namely, nineteenth-century intellectual constructions of the

civilizational images of the “Slavic world” (East) and the “Germanic world” (West) as familiar and foreign environments. The social demand for similar scientific and historical interpretations in the contemporary society of Eastern Galicia is substantiated.

Key words: Omelyan Partytsky, historical thought, historiography, Slavistics, Slavs, ethnogenesis, narodovist movement, civilizational image, ethnonym, linguistics.

Постановка проблеми. У сучасній історіографічній ситуації науково-дослідницький інтерес викликають не лише знакові постаті. За останнє десятиліття значна увага науковців звернена і до постатей так званого «другого плану». Саме менш помітні представники історичної науки становили на всіх етапах основну частку її середовища. Постаті «другого плану» нерідко мають науково-пізнавальну цінність не лише з погляду свого безпосереднього внеску у науку. Вони можуть бути вдалою персоналогічною ілюстрацією характерних для своєї епохи світоглядно-інтелектуальних тенденцій. Одним із таких прикладів може слугувати Омелян Партицький – вчений-інтелектуал, наукова спадщина якого цінна не стільки з погляду її пізнавально-змістової вартості, скільки через яскравість відображених у неї певних тенденцій другої половини XIX століття.

Омелян Партицький посідає непересічне місце в українському суспільно-політичному та національно-культурному русі Галичини другої XIX століття. Для науковців він знаний передовсім як суспільно-політичний активіст українського руху, один із лідерів народовського напрямку. З професійного погляду його можна охарактеризувати як вченого-етнографа, мовознавця педагога, публіциста тощо. Водночас однією із сфер наукової інтелектуальної О. Партицького була історична наука. Зауважимо, що вона не була найбільш видимою сферою активності цього науковця, проте і вона вартує окремої уваги. Насамперед у колі українських вчених-істориків О. Партицький першим з числа істориків краю започаткував ґрунтовні студії у сфері стародавньої історії. Попередники мало цікавились цією епохою. По-друге, його наукові твердження й постулати у сфері етногенезу слов'янства зовсім не збігалися із поширеними в цей час поглядами й стереотипами. Через це вони збурювали несприйняття й негативні відгуки у дослідницьких середовищах його сучасників. По-третє, історичний доробок О. Партицького є цікавим джерелом для суспільно-політичних й культурно-цивілізаційних поглядів та уявлень XIX століття. Дослідницькі міркування цього вченого йшли не лише за логікою науково-історичного пізнання, але часто обумовлювалися актуальними на той час суспільно-політичними й

світоглядними засадами. Положення історичних праць О. Партицького часто були історичною легітимізацією актуальних для його середовища світоглядних чи політичних тенденцій. Тому його історичні тексти є оригінальним джерелом для студіювання впливу соціокультурних факторів на історичну науку.

У статусі одного із провідних активістів народовської течії, О. Партицький приймав активну участь у політичних та світоглядних дискусіях між русофілами та народовцями. Попри те, що головна увага у цих дискусіях була зосереджена на проблему змісту національної свідомості піддавстрійських українців, проте опосередковано вона стосувалася значно ширшої проблеми культурної та цивілізаційної «прописки» українського народу та його історичного минулого на цивілізаційній карті світу. Ще у другій половині XIX століття вагома частка української еліти Східної Галичини, зокрема і О. Партицький, залишались під переважаючим впливом слов'янофільської доктрини, котра апелювала до самотності та особливої ролі слов'янства у загальносвітовому історичному процесі. Звідси історичні праці О. Партицького, по-перше, акцентували на історичній і цивілізаційній самотності й самодостатності слов'янства, а по-друге – підкреслювали антагонізм так званої «Слов'янщини» (Сходу) та «германського світу» (Заходу) у якості «свого» та «чужого» цивілізаційних світів.

Аналіз останніх досліджень. Самобутня постать О. Партицького ще донедавна не привертала до себе дослідницької уваги вчених-гуманітаріїв. На попередніх історіографічних етапах ми фіксуємо лиш дві малопомітні спроби дати оцінку його дослідницької діяльності у форматі некролога, автором якого став Іван Копач [4], й у форматі рецензії Михайла Грушевського на студію «Старина історія Галичини» [1]. Що стосується досліджень постаті О. Партицького на сучасному історіографічному етапі, то тут слід відзначити дисертаційне дослідження Олександри Качмар, присвячене аналізу педагогічної діяльності та громадсько-просвітницької активності О. Партицького [3]. Крім цього за останні роки опубліковано низку статей, нарисів й електронних ресурсів, які розкривають постать О. Партицького. Проте вони здебільшого мають не дослідницько-академічне, а публіцистично-популяризаторське спрямування.

Спроби оцінок О. Партицького як історика маємо насамперед у статті мовознавця Костянтина Тищенка [7]. Іван Куций вже досліджував у своїх попередніх публікаціях роль О. Партицького у розробці гето-фракійського походження слов'ян [5] та його внесок у дослідження «норманського питання» у походження Русі [6]. Загалом же постать О. Партицького по сьогодні лишається недостатньо дослідженою, а такий аспект, як внесок

цього науковця в українську історичну думку ще потребує глибшого дослідження у майбутньому.

Мета статті. У запропонованій статті нашою метою стало вивчення ролі Омеляна Партицького у студіюванні етногенезу слов'янства й місця цих досліджень у соціокультурних реаліях Східної Галичини другої половини XIX століття. Першочерговими завданнями для нас стала систематизація джерельної бази славістичних студій О. Партицького, аналіз його концептуальні постулатів питань етногенезу слов'янства, вивчення специфіки дослідницького інструментарію науковця, з'ясування рецепції Партицького-вченого науковцями-сучасниками, виявлення соціального замовлення славістичних студій О. Партицького.

Виклад основного матеріалу. В українській історичній науці Східної Галичини XIX століття найменш вивченою епохою історичного минулого була стародавня доба, тобто епоха, яка передувала Київській Русі. Показовим є факт, що у середині 1890-х років у науковому середовищі цього краю ще не вийшла жодна спеціалізована узагальнююча монографія, яка б була присвячена викладу історії стародавньої епохи. Започаткував студіювання цього періоду власне О. Партицький. Цей історик-славіст виявився єдиним на свій час, хто взяв стародавню епоху в якості основного предмету наукових досліджень. Здобуття О. Партицьким. Маючи філологічну та теологічну освіту, глибокий лінгвістичний багаж (знав німецьку, латинську, грецьку, румунську та більшість слов'янських мов) він повноцінно використав усі ці передумови у власне історико-славістичних дослідженнях.

Свої історичні дослідження О. Партицький започаткував із статті «Червона Русь в часах пред-історичних» (1863 р.), де він спробував обґрунтувати гіпотезу про народ *гетів* як генетичних попередників галицьких русинів [4, С. 7]. З цього моменту і до кінця наукової кар'єри стародавня доба незмінно залишалася головною тематикою його дослідницьких інтересів. Чимало питань історик-славіст порушив у ряді вузькоспеціалізованих популярних заміток, які були надруковані у часописі «Діло» [8], [9], [10], [11]. В 1889 р. виходить з друку фундаментальна студія О. Партицького «Велика слов'янська держава перед двома тисячами літ» [12], предметом дослідження якої постала стародавня Скіфія. Дещо згодом, у 1894 р., дослідник запропонував читачам ще одну фундаментальну синтетично-узагальнюючу працю «Старинна історія Галичини» [13], котра стала певним підсумком багаторічних досліджень вченого.

У хронологічному плані це дослідження припадає на період із VII ст. до нашої ери до початку II ст. нашої ери. Праця, як впливає із заголовку, планувалась вченим у якості першого тому багатотомної серії, у якій

подієвий виклад планувалося довести до періоду становлення Давньоруської державності. Проте О. Партицький повністю так і не зумів зреалізувати цей грандіозний дослідницько-видавничий проект.

Не можемо оминати увагою специфіку дослідницької методології та методики О.Партицького. У якості основної джерельної бази власних пошуків він брав «язикові» (лінгвістичні) джерельні комплекси, не звертаючи при цьому належної уваги на альтернативні види історичних джерел. Наголосимо, що О. Партицький у розгляді більшості питань не брав до уваги дані археологічних джерел, котрі, як знаємо, у процесі вивчення давньослов'янської історії мають чи не найбільш вагомий роль. Зауважимо, що в епоху найактивнішої діяльності О. Партицького (середина 1890-х років) археологія вже мала чималий викопний матеріал і теоретичні здобутки. Водночас дослідження О. Партицького ілюструють дуже високий рівень обізнаності автора із міфологією, усною народною творчістю, звичаями та обрядами слов'янських народів. Також він відзначався високою ерудицією у сфері знання давньоруських, візантійських, античних та західноєвропейських писемних джерел. Проте при здійсненні наукових досліджень вчений здебільшого не вдавався до всестороннього аналізу всіх цих джерельних комплексів, а застосовував їх здебільшого як матеріал для «язикословного» (суто історико-лінгвістичного) аналізу. Більшість своїх наукових гіпотез чи теорій зі сфери історичної славистики О. Партицький обґрунтовував власне лінгвістичними джерелами. Дослідницький аналіз історичних праць О. Партицького нерідко зводився до порівняльного співставлення аналізу етнонімів, топонімів, власних назв, міфічних чи реальних історичних персоналій. У його наукових викладах ми часто спостерігаємо, що лише лінгвістична співзвучність назв, котрі належали до різних хронологічних епох й мали відношення до цілком віддалених локалізацій, спричиняла у вченого гіпотези про генетичну спорідненість цих назв чи їхніх носіїв. Зокрема, генетичні корені русинів-українців він шукав з-поміж племен та етносів стародавньої доби лиш на підставі співзвучності їх назв із сучасною йому географічною номенклатурою. Так, очевидна подібність звичаєво-обрядової культури багатьох племен стародавньої епохи та відповідних звичаїв українців середньовічної та модерної епох стала для нього достатнім доказом для потрактування цих племен як безпосередніх предків власного народу. Важко не помітити прагнення вченого обґрунтувати співучасть більшості племен та етносів стародавньої епохи, які перебували в межах України чи на суміжних територіях, у процесах етногенезу слов'янства в цілому чи українського народу зокрема.

Прагнучи обґрунтувати ствердні відповіді стосовно суперечливих чи дискусійних питань, О. Партицький неодноразово вдавався до недостатньо

неаргументованих чи сумнівних висновкових положень. Наголосимо, що навіть сучасники вченого неодноразова відзначали помилковість чи необґрунтованість його наукових тверджень. Автори критичних заміток на адресу О. Партицького звинувачували його у довільності і необережності при наведенні історичних аналогій, догматизм, «брак об'єктивної критики джерел й огляду на відповідну літературу, безоглядність у ставленні гіпотез й оперування ними як певними фактами науковими». Проте вони ж схвально відгукувались про нього за «самостійність висліду, любов до свого предмету» [1, С. 4]. Також у нього відзначали «прозорість викладу і рішучість висновків» [4, С. 8]. Стосовно власне «рішучості» гіпотез та висновкових положень, то за цими критеріями О. Партицькому з числа попередників чи сучасників важко знайти рівних. В українському історіографічному процесі «довгого ХІХ століття» мабуть ніхто не продукував таку кількість самобутніх теорій чи гіпотез, котрі б цілком йшли врозріз із загальновизнаними науковим авторитетами чи науковими традиціями.

Найбільш помітним внеском О. Партицького в історико-славістичні студії можна вважати його теорію про фракійців («траків») як генетичних предків слов'ян. На основі порівняння джерельних свідчень візантійських, античних й давньоруських писемних згадок стосовно звичаїв, побуту та суспільного устрою, релігійних вірувань та міфології та фракійців та слов'ян він віднаходив у них велику кількість подібностей чи навіть тотожностей. На підставі цих аргументів науковець приходив до висновків про тотожність обидвох етнокультурних спільнот. «Людям, що привикли Траків і Слов'ян уважати за два окремі народи, – читаємо у його тексті, – годі якось освоїтися з думкою, що у Слов'ян переховуються в традиції старотрацька історія, міфологія, поезія» [13, С. 25]. Чимало уваги О. Партицький відводив аналізу древньофракійської міфології, у якій він відшукував персонажі та сюжети, співзвучні із пізнішою слов'янською міфологією.

Серед значного числа давньофракійських племен та народностей галицького вченого зацікавлювало насамперед плем'я *гетів*, яке він трактував як безпосередніх предків русинів. Він стверджував, що «лиш Русини можуть історію Гетів уважати своєю» [13, С. 285]. Історик намагався спростувати популярну на той час тезу про появу гетів на північному березі Дунаю лиш у IV столітті й переконував, що вони у цьому регіоні проживали ще із епохи Геродота. На його думку, гети були нащадками *кімерійців-таргітів*, котрі внаслідок тиску азіатських скіфів («сколотів») переселились у межиріччя рік Дністра та Дунаю. Таким чином, О. Партицький намагався заперечити дані Геродота про переселення

кімерійців у Малу Азію: «Гети були отже тим народом, що зразу заселяв всю Скитію, а котрий лиш в пізніших часах, тиснений Сколотами, обмежитися мусів на краї, що лежали на захід від Дністра» [13, С. 82].

Нестандартними інтерпретаціями відзначився О. Партицький і стосовно Геродотової оповіді про скіфо-перську війну. За його переконанням, війну із персами вели саме гети, а зафіксовані Геродотом військові події мали місце саму у межиріччі Дунаю та Дністра [13, С. 268; 276–277]. Він також пропонував власне бачення причин «недостовірних» повідомлень Геродота: «Мовчання про Гетів на північ Дунаю дає ся єдино тим вияснити, що за часів Геродота Гети не становили окремого державного організму, але підвласні були Скитам-Скольотам /.../ отже за Геродота часів існували на сході Європи дві могутні держави: Тракія і Скитія. Одвітно до тих двох державних організмів Геродот всіх Гетів, як трацьке плем'я, умістив в Тракії (на полудне Дунаю), бо неможливо видавалось йому, щоби і в Скитії могли також жити Траки» [13, С. 80].

Привертають до себе увагу погляди О. Партицького на історичну роль скіфів в русько-українській національній історії. Наголосимо, що саме цій тематиці він присвятив одну із своїх монографій. В джерельному опису Скіфії Геродотом галицький вчений розрізняв власне скіфів («скитів») та *сколотів*. Останнє плем'я було, за версією О. Партицького, іраномовним племінним об'єднанням кочівників азіатського походження, які витіснили кімерійців-таргітів із території Північного Причорномор'я. Після завоювання цього регіону сарматами сколоти змушені були переселитись на прибалтійські землі. Звідси литовський і латиський народи є безпосередніми нащадками сколотів [13, С. 214–217; 220]. Власне «скитів» (тобто основну частину населення Скіфії) О. Партицький повністю ототожнював зі слов'янами, які у свою чергу були етнічно близькі до гето-фракійців: «Трацьких Гетів, що мешкали на північ Дунаю, Геродот зачисляє до народу Скитів. А Траки і Скити – то лиш окремі політичні організми, нарід той сам. В старину Гетів часто називали Скитами, не лиш в значенню географічним, але і народнім» [13, С. 29]. Він запропонував гіпотезу, за якою назва *Скити* походить від спотвореного греками етноніму *Гети* або *Гіти* [12, С. 100]. Геродотових *скіфів-землеробів* О. Партицький вважає *скистами-полянами*, тобто предками відомого із давньоруських літописів племені полян [13, С. 197].

Отже, Скіфію та Фракію О. Партицький трактував прабатьківщиною слов'янства [13, С. 13].

Відоме із Геродотового тексту плем'я *андрофагів* О. Партицький ототожнював із літописними племям *ятвягами* [13, С. 239–241], а *кробизів* він так само ототожнював із *кривичами* [13, С. 282].

За його припущенням, фракійське плем'я *трибалів* після після поразки від Риму переселилось на територію Галичини і тут дало назву місту Теремовля та гірського масиву Медоборів (в оригіналі – «Недоборів», тобто племені, якого начебто «не добороли» римляни) [13, С. 310]. За тим же дослідницьким алгоритмом О. Партицький трактував *бойків* спадкоємцями давнього кельтського племені *боїв*, яке після отриманої від даків поразки переселилось у Карпати [13, С. 315]; так само *гуцулів* вважав нащадками відомого германського племені *готів* [13, С. 364]. Крім цього в західноукраїнському регіоні О. Партицький «розселив» племена *будинів*, *карнів* та *гівнів*, про які віднаходимо свідчення у Птолемея. Зокрема будинів він ототожнював із пізнішим літописним племенем *бужан* [13, С. 354]; як аргумент про перебування тут карпів він наводив назви гір Карпат та ріки Коропець у Галичині [13, С. 355]; гівнів (або *звинів*) О. Партицький локалізував у Галичині завдяки місцевим топонімам Звенигород, Звиняч, Звинячка тощо [13, С. 356–357]. На цьому вчений не зупинявся: у західній частині Галичини він локалізував плем'я *вінів*, яких за цією ж співзвучністю вважав за предків скандинавських *фінів*. Цей етнонім, як читаємо далі, пізніше закріпився за місцевістю і трансформувався у пізніші назви слов'ян (*венеди*, *в'ятичі*) і вестготів (*тервінги*). Із цієї співзвучності він виводив також літописну назву *Червенські городи* [13, С. 366–367].

Крім усіх вищеперерахованих племен і етносів, до предків русинів О. Партицький зараховував навіть *гунів* («унів»), котрих він розмістив у межиріччі Дніпра і Дністра [13, С. 369]. Етнонім «уни», як читаємо, був видозміненим варіантом слів «юни», «юнаки»; він мав походження від нібито «юних» гетів й даків, які прибули у цей регіон через натиск римлян. «Оповідання істориків про Гунів-Монголів, – читаємо в О. Партицького, – належить до ряду безсовісних байок» [13, С. 20].

Наукову цінність славістичних студій О. Партицького сучасні йому та пізніші історики оцінювали далеко не однозначно. Зокрема, Дмитро Дорошенко, оцінюючи працю «Старинна історія Галичини», писав, що вона не мала наукового значення [2, С. 183]. На противагу йому Михайло Грушевський, незважаючи на досить критичні зауваження й полемічні заперечення положень О. Партицького, у своїй рецензії все-таки зацентрував увагу на позитивних аспектах цього дослідження. Він підкреслював, зокрема, обширність поданого лінгвістичного, історичного та етнографічного матеріалу й визнавав наукову значимість окремих дослідницьких спостережень та розвідок О. Партицького. М.Грушевський цілком вмотивовано критикував наукові підходи й дослідницьку методику О.Партицького, проте водночас висловлював стосовно нього неабияку симпатію й повагу за «совісну», невтомну, тяжку і невдячну працю та його

«посвячення до науки» [1, С. 4–5]. Цілком погоджуємось із критичними міркуваннями Івана Копача, що дослідження й публікації О. Партицького «важні для нас більше зводом матеріалу й духом самостійності та енергії, чим своїми заключеннями» [4, С. 9].

На нашу думку, наукову вартість славістичних досліджень О. Партицького слід розглядати й оцінювати у контексті розвитку соціогуманітарної науки саме ХІХ-го століття, а не нашої епохи. Так, у 1860-х роках, коли молодий О. Партицький запропонував читацькій аудиторії свою першу історико-славістичну розвідку, то на той момент його наукові підходи й висновки могли видатися ще цілком сучасними та актуальними, оскільки у них проглядався вплив поширеної у цей час анатомістичної школи Шляйхера [4, С. 9]. Проте в період появи «Старинної історії Галичини» ці ж самі погляди внаслідок динамічного розвитку наукових знань вже сприймалися як цілковитий анахронізм.

Цілеспрямоване прагнення О. Партицького створити синтетичний й завершений гранд-наратив з описом історичного процесу на території України у стародавню епоху зазнали невдачі. Причин було декілька: однобічність наукових підходів (зосередженість на лінгвістичних джерелах, нехтування археологічними даними) та спричинені цим хибні висновки; очевидна непослідовність, несистематизованість викладу історичного матеріалу, нечіткість, непереконливість та суперечливість висловлюваних положень і висновків. До цього слід додати, що схема стародавньої історії О. Партицького у хронологічному плані доведена лиш до початку ІІ-го століття; другого тому автор так і не спромігся створити. Його погляди на історичний процес ІІ–ІХ століть, (тобто по сучасному – на давньослов'янську епоху) залишилися вкрай нечіткими й фрагментарними. А це означало, що звести науковий доробок О. Партицького із достатньо добре розробленою на цей час давньоруською історією у єдиний історичний гранд-наратив було практично неможливо. Це також визначило непопулярність О. Партицького як історика. О. Партицькому (зрештою як і його науковці-сучасники) не вдалося логічно з'єднати у цілісний процес гето-скіфо-сармато-римський та києво-руський періоди національного минулого.

Крім цього, його ключова теорія про гето-фракійське походження слов'янства мало узгоджувалася із популярною серед галицьких інтелектуалів тезою про придунайсько-ілірійську прабатьківщину слов'янства, некритично засвоєну із літописного твору «Повість временних літ». Додамо, що досить помітною стала невідповідність назви та змісту праці «Старинна історія Галичини», оскільки у ній йдеться здебільшого про події та процеси, котрі відбувалися поза межами Галичини чи України

загалом. Уточнимо, що під Галичиною О. Партицький розумів територію межиріччя Дністра та Дунаю [13, С. 94]. Таке трактування було нетиповим для тогочасних історичних й географічних уявлень галицьких інтелектуалів.

В соціокультурних реаліях Східної Галичини «Старинна історія Галичини» О. Партицького нетривалий час залишалась єдиною синтетичною студією про цю епоху в українській історіографії цього краю. Так, вже у 1898 р. вийшов з друку перший том фундаментальної «Історії України-Руси» М. Грушевського. Цей вчений хоч і користувався доволі подібним переліком джерел й критичної літератури, проте зумів запропонувати читачам незрівнянно більш досконалу й реальнішу картину стародавньої епохи в історії України. Зрозуміло, що після виходу цього тому в О. Партицького вже не лишалось жодного шансу на успіх його доробку в читацької аудиторії.

Висновки. Науково-дослідницьку діяльність О. Партицького у сфері вивчення стародавньої історії слов'ян слід оцінювати не однозначно. Незважаючи на цілком очевидну хибність, суперечливість чи неаргументованість численних його постулатів та висновків він все-таки ввів у науковий обіг великий обсяг джерельного матеріалу (особливо лінгвістичного); Окремо взяті його наукові спостереження та висновкові положення навіть на сьогодні продовжують зберігати свою наукову актуальність. Попри те, що О. Партицького як вченого-історика не визнали ні сучасники ні покоління, проте його науковий доробок залишається цінним джерелом для вивчення українського історіографічного процесу у Східній Галичині XIX ст. Історичні погляди О. Партицького стосовно слов'янського етногенезу та стародавньої історії є яскравою ілюстрацією соціокультурних тенденцій та інтелектуальної атмосфери другої половини XIX століття. Їх варто потрактувати як дещо самотній прояв слов'янофільських впливів на українське інтелектуальне середовище й вияв слов'янської цивілізаційної ідентичності з її акцентом унікальності слов'янства й протиставлення його германському Заходу. В такий спосіб історико-славістичні студії О. Партицького варто трактувати як історико-інтелектуальну легітимізацію слов'янської цивілізаційної ідентичності.

Література:

1. Грушевський М. Партицький Омелян. Старинна історія Галичини (Рецензія) // Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. Т. V. Кн. 1. 1895. С. 3–5.
2. Дорошенко Д. Огляд української історіографії. Державна школа: Історія. Політологія. Право. К.: Українознавство, 1996. 257 с.
3. Качмар О. Педагогічна спадщина та громадсько-просвітницька діяльність Омеляна Партицького: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01. Івано-Франківськ, 2006. 20 с.

4. Копач І. Омелян Партицький (Некролог) // Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. Том V. Кн.1. 1895. С. 5–10.
5. Куций І. Омелян Партицький: теорія гето-фракійського походження слов'ян // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. Вип. 2. Тернопіль, 2002. С. 23–26.
6. Куций І. Норманська проблема в історіографічному дискурсі Галичини XIX ст. // Питання історії України: збірник наукових статей. Т. 6. Чернівці: Зелена Буковина, 2003. С. 291–294.
7. Тищенко К. «Скандинавщина в давній Русі»: погляд із сучасності // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.langs.com.ua/publics/KM/Scand/index.htm>
8. Партицький О. Галичина і Поділе в другім віці по Христі // Діло. 1891. Ч. 262.
9. Партицький О. Германські впливи на наш нарід в III і IV віці по Христі // Діло. 1892. Ч.147.
10. Партицький О. Гуни – предки Русинів // Діло. 1890. Ч. 105; 107; 109; 110.
11. Партицький О. Трацка історія в традиції Слав'ян // Діло. 1891. Ч.140.
12. Партицький О. Велика славянська держава перед двома тисячами літ. Львів, 1889. 100 с.
13. Партицький О. Старинна історія Галичини. Т. I. (Від VII-го віку перед Христом до року 110 по Христі). Львів, 1894. 372+XVI с.

References:

1. Hrushevskyi, M. (1895). Partytskyi Omelian. Starynna istoriia Halychyny (Retsenziya) [Partytskyi Omelian. Ancient history of Galicia (Review)]. Zapysky Naukovoho Tovarystva im. Shevchenka – Notes of the Shevchenko Scientific Society, (Vols. V. Kn. 1), (pp. 3–5) [in Ukrainian].
2. Doroshenko, D. (1996). Ohliad ukrains'koi istoriografii. Derzhavna shkola: Istoriia. Politologii. Pravo [Review of Ukrainian historiography. State school: History. Political science. Law]. Kyiv: Ukrainoznavstvo [in Ukrainian].
3. Kachmar, O. (2006). Pedahohichna spadshchyna ta hromads'ko-prosvitnyts'ka diial'nist' Omeliana Partyts'koho. [Pedagogical heritage and public and educational activities of Omelian Partytsky]. Extended abstract of candidate's thesis. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
4. Kopach, I. (1895). Omelian Partytskyi (Nekrolog) [Omelian Partytsky (Obituary)]. Zapysky Naukovoho Tovarystva im. Shevchenka – Notes of the Shevchenko Scientific Society, (Vols. V. Kn. 1), (pp. 5–10) [in Ukrainian].
5. Kutsyi, I. (2002). Omelian Partytskyi: teoriia heto-frakiis'koho pokhodzhennia slovian [Omelian Partytsky: theory of the Geto-Thracian origin of the Slavs]. Naukovi zapysky Ternopil's'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: Istoriia – Scientific notes of the Volodymyr Hnatiuk Ternopil State Pedagogical University. Series: History, (Vols. 2), (pp. 23–26) [in Ukrainian].
6. Kutsyi, I. (2003). Normans'ka problema v istoriografichnomu dyskursi Halychyny XIX st. [The Norman problem in the historiographical discourse of Galicia in the 19th century]. Pytannia istorii Ukrainy: zbirnyk naukovykh statei – Questions of Ukrainian History: A Collection of Scientific Articles, (Vols. 6), (pp. 291–294) [in Ukrainian].

7. Tyshchenko, K. "Skandinavshchyna v davnii Rusi": pohliad iz suchasnosti ["Scandinavia in ancient Russia": a view from the present day]. Retrieved from <http://www.langs.com.ua/publics/KM/Scand/index.htm> [in Ukrainian].
8. Partytskyi, O. (1891). Halychyna i Podilie v druhim vitsi po Khristi [Galicia and Podolia in the second century after Christ]. Dilo – Work, 262 [in Ukrainian]
9. Partytskyi, O. (1892). Hermans'ki vplyvy na nash narid v III i IV vitsi po Khristi [Germanic influences on our people in the 3rd and 4th centuries AD]. Dilo – Work, 147 [in Ukrainian].
10. Partytskyi, O. (1890). Huny – predky Rusyniv [Huns – ancestors of the Rusyns]. Dilo – Work, 105; 107; 109; 110 [in Ukrainian].
11. Partytskyi, O. (1891). Tratska istoriia v tradytsii Slavian [Thracian history in the Slavic tradition]. Dilo – Work, 140 [in Ukrainian].
12. Partytskyi, O. (1889). Velyka slavians'ka derzhava pered dvoma tysiachamy lit [The Great Slavic State Two Thousand Years Ago]. Lviv [in Ukrainian].
13. Partytskyi, O. (1894). Starynna istoriia Halychyny. T. I. (Vid VII-ho viku pered Khrystom do roku 110 po Khristi) [Ancient History of Galicia. T. I. (From the 7th century BC to the year 110 AD)]. Lviv [in Ukrainian].